

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

«Ο Goethe έλεγε για τὰ ποιημάτα του: «Νὰ τὰ τραγουδάτε να μὴ τὰ διαβάσετε». Ο Μπετόβεν, σὸ μεγαλειόδες κόρο τῆς ἐννάτης συμφωνίας, ἀδέλφωσε παραγωγικὰ τὴν πῆσι καὶ τὴ μουσικὴ, τίς δυὸ τέχνες ποὺ χρόνια ἔχαν ἀκολωθῆσαι Ἐχωριστοῦς δρόμου. Κι ὁ Βάγκνερ τοὺς ἔδωσε τὴν ἰουτμία τοῦ ἀρχαίου ἑλληνικοῦ δράματος στὰ μεγαλόφωνα μουσικὰ του δράματα.

Ἄλλὰ ἐκτός ἀπὸ τὸ στενὸ σύνδεσμο τῆς ποιήσεως μὲ τὴ μουσικὴ, ὁ ἀνθρώπος ποὺ θέλει νὰ εἶναι μιὰ ἄρτια γενικὴ μόρφωσι, δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀνοήσῃ τὴν ἐξελίξι τῆς μουσικῆς, ποὺ παίζει ἕνα τεράστιο ρόλο ὄχι μόνον στὴν ἱστορία τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ στὴν ἱστορίᾳ τοῦ πολιτισμοῦ τῶν λαῶν.

Γιατὶ, γενικὰ, τὸ ἀσφαλτέρο κριτήριον τοῦ πολιτισμοῦ ἐνὸς λαοῦ, εἶναι ἡ τέχνη. Περισσότερο κι' ἀπὸ τὴν ἐπιστήμη. Γιὰ τὸ λόγο ἀκριβῶς ποὺ ἀναφέρομε στὴν ἀρχὴ Ἐπειδὴ ἡ τέχνη εἶναι ἡ πολυτέλεια, κι' ὄχι ἡ ἀνάγκη. Βλέποντας λοιπὸν πῶς ἐνοῦσι ἕνας λαὸς τὴν πνευματικὴν του πολυτέλεια, κρῖνομε τὸ ὄψος τοῦ πολιτισμοῦ του. Μελετώντας τὸ ἔργο τοῦ Beethoven, π. χ., ἔχομε ἕνα οὐδέκλιρο κομμάτι τῆς εὐρωπαϊκῆς ἱστορίας. Τὸ πέρασμα ἀπὸ τὸν κλασικισμὸ σὸν ῥωμαντισμῶ. Τὸ ζήτημα τοῦ ἀτόμου ποὺ σπαεὶ τὰ κοινωνικὰ δεσμὰ στὴ γαλλικὴ ἐπανάστασι καθερσιζέται στὴν ἐπαναστατικὴτητα τῶν τελευταίων ἔργων τοῦ συνθέτου τῆς 9ης συμφωνίας, ποὺ τινάζει στὸν ἀέρα τὴν παράδοσι. Ὅπως καὶ στὴ μοντέρνα τέχνη, μὲ τὴν τελεία περιφρόνησι, κάθε κανόνος, μὲ τὸν καλλιτεχνικὸν οὐκεπτικισμὸν, διακρίνομε ὅλη τὴν λυγιστία τῆς ἐποχῆς μας, ὅλες τίς ἀγωνίες, τὸ βασανισμένον πῶθο κατὰ καινοδρῖα, τὴν ἐπιζητήσι τῆς εὐκρινείας καὶ τὴν ἔλλειψι τοῦ μεγαλοῦ πνοου ἐνθουσιασμοῦ.

Ἡ μελέτη ὅμως τῆς ἱστορίας τῆς μουσικῆς παρουσιάζει ἀφάνταστα, κι' ἀνυπερβλήτῃ πολλὰς φορές ἐμπόδια. Αὐτὴ ἡ ὑπόστασι τῆς τέχνης τῶν ἤχων κλεῖνει μέσα της τὴν μεγαλειέτηρ δυσκοιλία. Ἡ μουσικὴ εἶναι μιὰ ἀπόλαυσι τῆς στιγμῆς. Ὁ ἤχος γεννιέται συγχρόνως μὲ τὴν ἀπόλαυσι. Ὅταν σβῶσῃ, ὅταν παύσῃ ἡ μελωδία, δὲ μένει τίποτε ἄλλο παρά μιὰ ἐντύπωσι ποιητικὴ, σὰ νὰ εἶδαμε ἕνα ὁμορφο ὄνειρο. Τίποτε τὸ χερματιστό, τίποτε τὸ ὄλικό. Ὁ ζωγράφος, ὁ γλύπτης, ὁ ἀρχιτέκτων, ἔχουν τὸ πλεονέκτημα νὰ στήνουν τὰ ἔργα τους κατάντικρυ στὸ χρόνο. Αἶδωνες, γενεές γενιών, θαυμάζουν τὸν Παρθενῶνα. Στέκει ἀπείριτος, ὑπερῆφανος Κι' ὁ προσκυνητῆς ποὺ μαγευμένος θὰ ἤθελε νύχτα-μέρα νὰχ τὴν καλλιτεχνικὴν ἀπόλαυσι τῆς ὁμορφίας του, δὲν ἔχει παρά νὰ σιρῆσῃ τὰ βλέμματά του στὸν ἱερὸ βράχον. Ἀκτινοβόλος λευκὸς ὁ Παρθενῶνας τὸν περιμένει.

Πὸς μπορεὶ ὅμως ν' ἀνενοῶσῃ ἡ ἀπόλαυσι τῆς μουσικῆς; Ἡ σύνθεσι παίχτηκε, ὁ καλλιτέχνης ἔφυγε, ἔσθωσαν ὁ ἤχοι. Πιγνιμένες ἀπὸ τὸ θόρυβον τῆς ζωῆς ἔσθωσαν ὁ μελωδίες. Τί μένει; Κάτι παράξενα σημάδια ἀπάνω σ' ἕνα χαρτί, ποὺ μὲ τὸ κτύπημα τῶν αἰῶνων γίνονται ἀκατανόητα.

Ἐτοὶ χάθηκε γιὰ μᾶς ἡ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων λαῶν. Ἐκτός ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας, γιὰ τοὺς ἄλλους ἀρχαίους λαοὺς δὲν ἔξερομε κἄν ἂν ἔχαν μουσικὴ γραφῆ. Ὅ, τι ἔξερομε γιὰ αὐτοὺς εἶναι σχεδὸν θρόλος.

Οἱ Κινεζοὶ ἔχαν φέροι φαίνεται τὴ θεωρία τῆς μουσικῆς σὸ δυσθεώρητο ἐπιποτισμένον ὄψος. Τὴ μουσικὴ τῆ θεωροῦσαν σὰ βάση κάθε ἐπιστήμης. 3000 χρόνια π. χ. ὁ περίφημος Fohi ἔχει γράψει, φαίνεται 482 συγγράμματα γιὰ τὴ θεωρία τῆς μουσικῆς. Ἄλλὰ ἡ ἐμπνευσι τοῦ μελετηροῦ αὐτοῦ λαοῦ πιγνιόταν ἀπὸ τοὺς κανόνες. Τουλάχιστον ἐμεῖς δὲν ἔχομε ὅτε ἕνα δείγμα τῆς μουσικῆς τους.

Οἱ Ἰνδοὶ ἐνοῦσαν βαθεῖα τὴ γοητεία τῶν ἤχων. Ἄφου ἔλεγαν γιὰ ἕνα θεὸ τους πὸς «περιφρονεῖ τὴ θυσία ποὺ τοὺ προσφέρεται χωρὶς μουσικὴ» Καὶ τοὺς διαφόρους μουσικοὺς φθόγγους τοὺς ἔχαν ἀπὸ τὴν προστάσι τους εἰδικὰ θεῶτες, μῶσες.

Οἱ Ἀραβοὶ διαίροσαν τὴν ὁκτάβα εἰς 17 μέρη καὶ ἀσχολήθηκαν ἐπιστημονικὰ μὲ τὸν ὀρισμὸ τῶν διαστημάτων. Αὐτὰ εἶναι τ' ἄοριστα πράγματα ποὺ γνωρίζομε γιὰ τὴ μουσικὴ τῶν ἀρχαίων λαῶν. Ξέρομε ἀκόμα καὶ ὀνόματα διαφόρων ὀργάνων ἀπὸ τοὺς θρόλους κι' ἀπὸ τὰ συγγράμματα.

Ἄλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἀρχαία ἑλληνικὴ μουσικὴ, ποὺ ἐνδιαφερέρι περισσοτέρω ὄχι μονάχα ἐμᾶς τοὺς Ἑλληνας, ἀλλὰ κι' ὅλο τὸν πολιτισμένον κόσμον, ἐλάχιστα δυστυχοῦς γνωρίζομε θετικὰ. Ἀπ' ὅλη τὴν ἀνοιχία τῆς ἑλληνικῆς μουσικῆς, τὸ κυριώτερον δείγμα ποὺ μᾶς μένει, εἶναι ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος. Φτωχὸ, μαρμαμένο λουλοδὸ μὲς ἀγνωστῆς ἀνοιξίς. Μαζὶ μ' αὐτό, ἐλάχιστα ἀκόμα ἀποσπασματα. Ἐνας ὕμνος τοῦ Πινδαροῦ, ἕνα μικρὸ χορικὸ τοῦ Εὐριπίδου, καὶ τρια-τέσσερα ἄλλα εὐρήματα ποὺ ἀνακαλύφθηκαν χαραγμένα σὲ πλάκες καὶ σὲ παπύρους.

Οἱ σοφοὶ ποὺ ἐμελέτησαν τὴ δύσκολη γραφῆ τῆς, νομίζον πὸς κατάρθωσαν ν' ἀποδώσουν σὲ ἤχους τὴν ὁμορφία τῆς. Ἄλλὰ κι' αὐτοὶ εἶναι ἀμφίβολο. Δὲν εἶμαστε καθόλου βέβαιοι ὅτι ἐκεῖνο ποὺ μᾶς προσφέρεται ὡς ὁ ὕμνος τοῦ Ἀπόλλωνος π. χ., δὲν εἶναι κομμιὰ θλιβερῆ πικρωδία τοῦ ἀληθινοῦ ἔργου. Τὸ μόνον βέβαιον εἶναι ὅτι δὲν ἔχομε ἰδέα πὸς ἀνηχοῦσε ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ μουσικὴ, θλιβερῆ ἀλθίερα. Πνευματικὴ ζημιά ἀνεπανόρθωτη, γιατί οἱ πρόγονοι ὄψος ποὺ ἔχαν φέροι ἔλεος τίς τέχνες σ' ἕνα ὑπέροχο ἤχο. δὲν εἶναι δυνατὸν τὴν μουσικὴν ποὺ τὴν ἐνοῦσαν ὅσο βαθεῖα, νὰ ὑπεροσοῦσαν.

Ἀπὸ τὴ θεωρία τους γνωρίζομε ἀρκετὰ, χάρις σὲ διάφορα συγγράμματα. Ἐχουν κλίμακες μὲ 7 φθόγγους, καὶ ἀναλόγως τῆς θέσεος τοῦ ἡμιτονίου τοὺς εἶδων διαφόρες ὀνομασίες, πρῶπος ὄψος τοὺς ὀνόμαζαν. Δῶριος, ὑποδῶριος, φρόγος, ὑπεφρόγος, ὀλιος, ὑποὀλιος, κ.τ.λ. Οἱ ρυθμοὶ ποὺ συνῆθος μετεχειρίζοντο μᾶς εἶναι γνωστοὶ καὶ ἀπὸ τὴν ποίησι. Ἰαμβοὶ, τροχαῖοι, δάκτυλοὶ, ἀνάπαστοι, ἀμφίβραχοι, κ.τ.λ. Ἐνοῦεῖται πὸς αὐτὸ ποὺ ὀνομάσθη σήμερον μέτρο στὴ μουσικῆ (μπατοῦτα) ἦταν πράγμα ἐντελὸς ἀγνωστοῦ φυσικὰ στὴν ἀρχαιότητα, ἀφοῦ ἐφευρέθη πολὺ ὀργύτερα. (Συνεχίζεται)